

УДК 373.57. 048 (042.3)

Ковалинська Інна Володимирівна

кандидат педагогічних наук, доцент

Київський університет імені Бориса Грінченка, м. Київ

i.kovalynska@kubg.edu.ua

ПОНЯТТЯ «ПОЛІКУЛЬТУРНІСТЬ» ТА «МУЛЬТИКУЛЬТУРНІСТЬ» У НАУКОВОМУ ДИСКУРСІ

Анотація: Стаття присвячена історії виникнення та огляду праць сучасних науковців з питань полікультурної освіти у зарубіжних країнах на питання використання даних термінів з метою виявлення семантичного поля та сфери вживання кожного з термінів та встановлення, чи є вони взаємозамінними у певних контекстах і в яких саме. У статті розглядаються погляди американських, європейських та російських учених на проблему; встановлюється принципова різниця між поняттям «мультикультурний» та «полікультурний», визначається розбіжність поглядів американських та європейських дослідників на поняття «мультикультурний» і встановлюється можливість використання даних термінів в українському науковому дискурсі. Автором виявлено схожості й розбіжності значення цих термінів в американському та європейському науковому дискурсі. Запропоновано вживання одного терміну в українському науковому дискурсі.

Ключові слова: полікультурний; мультикультурний; міжкультурний; міжрасовий; міжетнічний.

Постановка проблеми. У сучасному глобалізованому світі майже не існує націй, як б не зазнали культурного впливу інших націй та культур. У культурно різноманітних суспільствах люди будь-якого віку живуть, навчаються, працюють у расово та етнічно різноманітних колективах. Постійне змішування й перетинання різноманітних культурних патернів часто викликає непорозуміння, випадки дискримінації та насилля повсюди, включаючи робочі місця, школи, громади [7, 184]. У багатьох сферах наукової та виробничой діяльності люди відчули на собі гіркий досвід маргіналізації та упередженості через расову чи етнічну приналежність [10]. Знаходячись у змішаних колективах, крім упередженості, люди часто відчувають погіршення фізичного, психологічного чи когнітивного стану, падають показники виробничой активності та продуктивності праці.

Дослідники всього світу вивчають проблеми існування у расово й етнічно гетерогенних групах. Особливо важливим питання видається для освітян, оскільки процес навчання є відображенням процесів, що відбуваються у суспільстві, та може

змоделювати й утілити нові культурні патерни, що сприятимуть підвищенню толерантності, взаєморозуміння, емпатії та створенню сприятливої дружньої атмосфери, що є запорукою підвищення працездатності і академічної успішності.

Отже, питання освіти в етнічно та расово гетерогенних групах викликає велику зацікавленість зарубіжних та вітчизняних учених. Зокрема, такі українські учені та дослідники із-за кордону вивчали питання термінології у сфері полікультурної освіти: Н. Якса, В.Огнев'юк, С.Сисоєва, О. Хижняк, Дж. Бенкс, П. МакІнтош, П. Горські, І. Годолін, М. Огнсанті тощо. Кожен дослідник пропонував власний погляд на проблему, що призвело до використання великої кількості термінів. Тож одним із найважливіших питань стає питання узгодженості термінологічного апарату з проблеми освіти у етнічно та расово гетерогенних групах задля глибокого вивчення, розуміння й узагальнення проблем, які виникають при роботі у таких колективах.

Наша стаття присвячена висвітленню історії виникнення та вживання термінів «полікультурний» та «мультикультурний» в зарубіжному й українському науковому дискурсі.

Виклад основного матеріалу. У словнику основних понять комунікації та вивчення культури Т. Саливана та Дж. Хартлі [13] поняття «мультикультуралізм» визначається як визнання та вивчення суспільств як таких, що складаються з різних культурних груп, пов'язані з ними культурні традиції і практики часто асоціюється з різними етнічними компонентами загального соціального формування.

Поняття «мультикультурний» виникло в результаті вивчення проблеми расової дискримінації, розвитку антирасистського руху та посилення боротьби за цивільні права маргіналізованих або позбавлених прав верств населення у США у 50-60 рр. минулого століття. Такий підхід до співіснування у багатокультурному у суспільстві закликав до розвитку і підтримання цими групами власної культурної ідентичності та створення атмосфери поваги до їхньої культури [2]. Основним в ідеї мультикультуралізму було те, що необхідно приділяти увагу расовим і культурним відмінностям, не ігнорувати їх, оскільки недостатні знання щодо етнічних, культурних расових особливостей призводить до виникнення упереджень [4, 15].

Достатнє ознайомлення із культурними особливостями може створити розуміння й повагу до них [26].

А. Колодій в статті «Американська доктрина мультикультуралізму і етнонаціональний розвиток України» зазначає: мультикультуралізм – принцип етнонаціональної, освітньої, культурної політики, яка визнає і підтримує право громадян зберігати, розвивати та захищати усіма законними методами свої (етно)культурні особливості, а державу зобов'язує підтримувати такі зусилля громадян» [10, 5-14].

Прихильники ідеї мультикультуралізму в освіті стверджують, що через вивчення певної інформації про культуру інших етнічних груп й розвиток розуміння і вдячності до них буде зменшуватися негативне відношення до представників цих етнічних груп [29, 96]. Вони доводять, що мультикультуралізм надає цінності культурам усіх расових та етнічних груп. Негативною стороною цього підходу є те, що піддається сумніву важливість спільної культури у суспільстві.

Найбільш уживаними формами впровадження мультикультурної освіти є окремі семінари, лекції, організація дискусійних клубів чи проведення діалогів, обговорень і конференцій, що включені в основну програму навчання. Так, у школах організуються концерти, тематичні вечори, семінари, відзначаються національні свята або визначні події з історії етнічних меншин, які відображають історію, культуру, та висвітлюють внесок, який зробила в історію і культуру людства та чи інша етнічна група, наприклад, місячник іспанського культурного надбання в американських школах [27].

Як повна протилежність названому вище принципу мультикультуралізму, існує ще один підхід до навчання етнічно-гетерогенних груп. Він має назву «дальтонізм» («colour-blind»), і в його основі дежить заперечення будь-яких культурних, етнічних, національних відмінностей. Прихильники цього принципу стверджують, що упередженість виникає через надмірну увагу до відмінностей, що їх несе в собі розподіл людей на етнічні групи; отже упередженості можна запобігти, зменшуючи увагу до категоризації особи відповідно до її належності до тієї чи іншої етнічної групи. У процесі організації навчання прихильники цього

підходу намагаються створювати навчальні групи або наймати на роботу працівників, не звертаючи увагу на їхню етнічну чи расову приналежність. Таким чином упередженість, стереотипізація й расова нетерпимість за етнічною ознакою зменшуються або мінімізуються. Вважається, що такий підхід дає змогу відноситися до усіх людей однаково, не зважаючи на їхнє культурне чи етнічне походження, надавати їм рівні можливості для навчання і кар'єрного росту. Підхід на основі «дальтонізму», тобто нівелювання етнічних чи расових відмінностей, призводить перш за все до асиміляції. Але цей підхід може слугувати і створенню взаєморозуміння, підкреслюючи унікальність кожної особистості.

Критичний аналіз виявляє недоліки обох підходів. Так, дослідники стверджують, що відкидання будь-яких етнічних, расових, культурних відмінностей одночасно нівелює багату історію цих етносів [16, 158]. Критики мультикультурного підходу вважають, що через надмірну увагу до відмінностей, навіть якщо вони презентуються у позитивному світлі, встановлюються і підтримуються розподіл людей згідно етнічної ознаки, що врешті-решт веде до упередженості, стереотипізації й дискримінації.

Пізніше, 60-70-х рр. минулого століття в Європі у зв'язку зі створенням ООН та післявоєнною міграцією, з'явився новий підхід до організації навчання у етно-гетерогенних групах. Він називається полікультурний підхід. Його основною відмінністю від попереднього є те, що прихильники цього підходу вважають, ніби упередженість людей витікає з недостатнього знання щодо історичної спадщини та недостатньої уваги до сучасної взаємодії між представниками різних етносів [9, 168]. Вважається за можливе знизити рівень упередженості й зменшити виникнення стереотипів та відчуженості шляхом вивчення культурних, расових чи етнічних відмінностей, приділяючи такому навчанню спеціальну увагу.

Основною відмінністю між мультикультуралізмом та полікультурністю вбачається те, у мультикультуралізмі кожна нація розглядається окремо, взаємодія між представниками різних етносів обмежена, навчання проводиться у відокремленому навчальному просторі, знання про іншу культуру носять

поверхневий характер. Мультикультуралізм націлений на сегрегацію, створення поняття «своїх» і «чужих», що негативно впливає на процес навчання.

Полікультуралізм підтримує ідею спілкування, обміну, взаємодії та взаємовпливу. Навчання проводиться у гетерогенних групах. Впровадження ідеї полікультуралізму принесло багато позитивних змін в освітній процес. Перш за все, відбувається стратегічна зміна підходу до організації навчання. Учні, що належать до різних культурних або етнічних спільнот, навчаються разом, що дає змогу спілкування і взаєморозуміння. Пропонуються численні зміни у змісті навчання організації навчального процесу, наклад, внесення у текст підручників відомостей щодо культури інших націй та етносів; вживання імен, що належать різним культурам, у текстах підручників; для початкової школи – внесення у зміст підручників текстів рідною мовою тощо.

Хоча подібний культурний обмін несе багато позитивних рис, однак, деякі історичні факти, наприклад, рабство або колоніалізація, можуть все-ж таки мати негативний вплив на створення атмосфери взаєморозуміння і взаємоповаги [19, 123]. Полікультурний підхід передбачає, що усі учасники навчального процесу усвідомлюють, що культура – не статичне явище. Культури постійно взаємодіють, здійснюють взаємовплив та діляться одна з одною. Головними є взаємоповага і усвідомлення внеску інших культур до спільного культурного надбання цивілізації, що покращує повагу і розуміння представників різних етнічних чи культурних груп у процесі навчання. Полікультуралізм допомагає побачити зв'язок між власною культурою, етносом чи расою й іншими. Наголос робиться на відмінностях, а не на різниці. Полікультуралізм допомагає побачити взаємозв'язок, а не відчуженість расових та етнічних груп, допомагаючи усунути психологічні бар'єри та зменшити стереотипізацію. Однак, він не вимагає ігнорування власної культурної ідентичності задля того, щоб бути визнаним представниками інших етносів чи культурних груп, а, навпаки, підтримує ідею гордості за свій етнос і культуру та рівних можливостей для усіх.

Полікультуралізм наголошує на історичній та постійній взаємодії та взаємозв'язку між різними етносами, що призводить до покращення

взаєморозуміння між людьми. Як освітній принцип, полікультуралізм може сприяти відносинам у межах групи чи всього колективу. Цей освітній принцип не вступає у протиріччя із названими вище, а, навпаки, може виправити деякі недоліки попередньо згаданих принципів і створити кращу атмосферу у гетерогенних колективах, що сприятиме навчанню чи праці. Полікультуралізм наголошує, що усі нації однаково визнаються суспільством. Як тільки суспільство перестає визнавати якусь націю, вона перестає бути полікультурним. Мультикультуралізм роз'єднує нації, наголошуючи на їхніх відмінностях та дозволяючи їх існувати поряд одна з іншою [23, 217-231].

Отже, термін «мультикультуралізм» вживається здебільшого у працях американських учених (Вольско, Річсон, Раян, Коррел, Парк та Смит, Вораур, Гангон, Сасакі та ін.)

Термін «полікультуралізм» історично вживався на теренах Європи. Згідно з «Загальною декларацією прав людини», ухваленою ООН, усі цивілізації можна поділити на полікультурні та монокультурні. [1]

Однак, сьогодні термін «мультикультурний» дуже широко вживається у європейському науковому дискурсі. Так, відомий спеціаліст із міжкультурних відносин Фред Дервін зауважує, що різниця між двома термінами суто географічна, оскільки термін «мультикультурний» розповсюджений у Західній та Північній Європі, а «полікультурний» – у Східній та Південній Європі. Також дослідник вказує, що обидва терміни можуть вживатися рівноправно, однак з певними поясненнями [3, 71-86]. Німецька дослідниця С. Лухтенберг вживає термін «мультикультурний» у своїй роботі, присвяченій організації освіти у етно-гетерогенному навчальному середовищі у Німеччині. Вивчаючи полікультурну освіту в Німеччині, вона зауважує, що мультикультурна освіта зараз вважається терміном, що вживається стосовно інтернаціональної освіти, яка займається культурами різних країн. «Хоча такий підхід важливий у сучасному світі глобальних взаємовідносин, але він не бере до уваги місцеві особливості і не висвітлює взаємозв'язок між регіональним та глобальним у системі освіти» [14, 31-55].

Також у роботах різних авторів ми зустрічаємо терміни «поліетнічний», «мультирасовий», «міжрасовий», «інтеркультурний». Наприклад, Свен Сіренс вживає термін «інтеркультурний» [24].

В документах Ради Європи з питань освіти і культури використовуються терміни «multiethnic» «мультиетнічний», «culturally diverse» «культурно-різноманітний», та «освіта задля збереження культурної різноманітності» «education for diversities» (5; 17).

В пост-радянському науковому просторі вживається декілька термінів. Російський науковець В. Тишков вважає, що мультикультуралізм – це не тільки момент фіксації і визнання в суспільстві/державі наявності культурних відмінностей, але і концептуальна позиція в сфері політичної філософії і етики, що знаходить свої відображення в правових нормах, суспільних інститутах, в повсякденному житті людей [30, 225]. Н. Кирабаєв визначає мультикультуралізм як «теорію, практику і політику неконфліктного співіснування в одному життєвому просторі багатьох різнорідних культурних груп. Він утверджує повагу до розбіжностей, але при цьому не відмовляється від пошуку універсальності» [12, 21]. На думку О. Павлової, розвиток Європейського Союзу – яскравий приклад орієнтації саме на мультикультуралізм, а не на розбудову загальної культурної ідентичності. Адже ані держави-члени, ані окремі регіони не демонструють явної готовності до єдиної ідентичності, до повної втрати самотності [18, 74].

Найпоширеніше визначення поняття «полікультурне суспільство» та «полікультурність» подає російський дослідник М. Матіс, який зазначає: «полікультурне суспільство – це найважливіша й основна категорія соціальної філософії й теоретичної соціології, що означає історично конкретний тип соціальної системи, яка припускає об'єднання людей різних національностей з усією сукупністю форм взаємодії і взаємозалежності...» [24, 8].

В українському науковому дискурсі також спостерігається дихотомія щодо вживання термінів, які б визначали процес навчання у етнічно гетерогенних колективах. В Енциклопедії освіти (під ред. В. Кременя) цей термін вживається тільки по відношенню до виховання – «полікультурне виховання». Енциклопедія

надає таке тлумачення терміну «полікультурний»: полікультурне виховання – це процес цілеспрямованої соціалізації учнів, що передбачає оволодіння особистістю системою національних і загальнокультурних цінностей, комунікативних і емпатичних вмінь, що дозволяють школяреві здійснювати міжкультурну взаємодію і виявляти розуміння інших культур, а також толерантність стосовно іншокультурних носіїв. П в забезпечує на когнітивному рівні — засвоєння взірців і цінностей національної і світової культури, культурно-історичного і соціального досвіду різних країн і народів, на ціннісно-мотиваційному рівні — формування соціально-установчих і ціннісно-орієнтаційних схильностей учнів до інтеркультурної комунікації й обміну, а також розвиток толерантності і емпатії стосовно інших країн, народів, культур та соціальних груп, на діяльнісно-поведінковому рівні — активну соціальну взаємодію з представниками різних культур при збереженні власної культурної ідентичності. Це поняття характеризує співіснування багатьох культур, жодна з яких не є домінуючою. Полікультурність передбачає наслідування традицій тих культур, в яких діти живуть, і разом з цим, введення інноваційного поля культурної взаємодії. Це привчає школярів сприймати складні культурні процеси як закономірну еволюцію безлічі людських спільнот, нерозривно пов'язаних між собою. Учні стають як носіями культурних традицій, в яких вони виховуються, так і учасниками постійної соціокультурної взаємодії, що розвиває в них толерантність, доброзичливість, сприйняття інших, інтерес до культурних відмінностей [6, 873]. Отже, згідно цього визначення – полікультурність є практика співіснування у гетерогенному суспільстві, в якому жодна з культур не є домінуючою.

Як вказує О. Котенко, поняття «полікультурність» почало набувати самостійного значення на Заході на початку 70-х років і використовувалось, здебільшого, в освітній сфері, реалізуючись в двох напрямках: через створення освіти для меншин (як історично існуючих, так і меншин, що були породжені багатомільйонною імміграцією на Захід в 60–80-і роки ХХ ст.) задля забезпечення рівних умов існування їхніх культур та через створення такої системи виховання, при якій пріоритетним напрямком було б виховання взаємоповаги та толерантного

ставлення між представниками різних релігійних, культурних та мовних груп. На освітніх теренах України цей термін увійшов в науковий лексикон відносно недавно. Основними характеристиками полікультуралізму, як ідеології, є співіснування великої кількості культур, жодна з яких не є ані домінуючою, ані пригніченою [11, 12]

В. Мичковська, Ю. Бец. надають аналіз тлумачення понять «полікультурного», «багатокультурного», «мультикультурного» виховання, / освіти у працях сучасних дослідників (Див. табл. 1). [Цит. за: 15, 3]

Табл.1.

Поняття	Автор	Зміст
Полікультурна освіта	І. Колоколова	Залучення до етнічної, загальнонаціональної та світової культури, формування вміння і готовності жити в багатокультурному поліетнічному середовищі
Полікультурна освіта	В. Єршов	Формує відкритість особистості до розуміння і вивчення інших ціннісних основ, формує індивіда, що зберігає свою соціально-культурну ідентичність і прагне до розуміння інших культур
Полікультурна освіта	М. Курбієв	Система навчання і виховання, при якій учні теоретично і практично знайомляться з точно окресленим колом систематизованих знань і навичок, вироблених в рамках двох або декількох типів культур
Полікультурна освіта	О. Аракелян	Забезпечення полікультурної освіти, прилучення до культури свого етносоціума, виховання культури міжнаціонального спілкування
Полікультурна освіта	Карл Грант	Підтримує все розмаїття культур, індивідуальні відмінності учнів
Полікультурне виховання	Н. Бордовська А. Реан	Культивує в людині дух солідарності та взаєморозуміння в ім'я миру і збереження культурної ідентичності різних народів
Полікультурне виховання	Н. Супрунова	Залучення до етнічної, загальнонаціональної та світової культур з метою духовного збагачення, а також розвиток планетарної свідомості і формування готовності та вміння жити в багатокультурному середовищі
Багатокультурна освіта	Г. Дмитрієв	Спосіб протистояти расизму, упередженням, ксенофобії, упередженості, етноцентризму, ненависті, заснованої на культурних відмінностях
Мультикультурна освіта	Н. Крилова	Допомагає становленню культурної ідентичності дітей та розумінню ними культурного розмаїття співтовариств, неминучості культурних відмінностей людей
Мультикультурна освіта	Г. Палаткіна А. Шафікова	Збереження і розвиток різноманіття культурних цінностей, норм, зразків і форм діяльності, що існують в даному суспільстві, і передача цієї спадщини

Отже, як видно із викладеного вище, проблема узгодженості термінологічного апарату з проблеми полікультурної освіти ще потребує подальшого вивчення і уточнення. Кожен із наведених вище термінів уточнює, доповнює, конкретизує поняття «полікультурний» як такий, що має відношення до навчання і виховання у гетерогенних за етнічним складом групах. Необхідно зазначити, що семантично префікси «полі-» (грецька: «багаточисленний») і «мульти-» (латина: «множинний») походять із різних мов, але їх семантичне поле дуже схоже. Однак, існують певні семантичні відмінності. Так, у семантичному полі поняття «мульти-» присутня повторюваність і багаторазовість; в той час як у семантичному полі поняття «полі-» присутні різноманіття і рівність. Отже, цілком виправдано дослідники використовують термін «мультикультурний» для визначення процесу освіти в країнах, де принципом освіти національних або етнічних меншин була відчуженість та нерівний доступ до навчання; а термін «полікультурний» вживається для визначення процесу освіти етнічно гетерогенного колективу на принципах визнання культурного різноманіття і рівного доступу до навчання усіх незалежно від етнічної або расової приналежності.

Необхідно також наголосити, що сучасні дослідники все частіше використовують термін «мультикультурний» для визначення процесу полікультурної освіти через його значну поширеність в США та Західній Європі. Ми підтримуємо думку видатного дослідника в сфері міжкультурної комунікації та полікультурної освіти Ф. Дервіна щодо того, що обидва терміни можуть використовуватися у контексті освіти етнічно гетерогенних груп, але з певними поясненнями та уточненнями.

Висновки. Але, виходячи із мети нашого дослідження, найбільш точним, широким і прийнятним видається визначення полікультурної освіти, надане І. Колоколовою, в саме «Залучення до етнічної, загальнонаціональної та світової культури, формування вміння і готовності жити в багатокультурному поліетнічному середовищі». Спираючись на погляди сучасних спеціалістів з проблем міжкультурної комунікації та освіти в гетерогенному навчальному середовищі, а також послуговуючись документами Ради Європи з питань освіти і культури, ми

будемо в свої подальшій роботі використовувати термін «полікультурний» як такий, що є найбільш уживаним на теренах Східної Європи і в українському науковому дискурсі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Асаєва В.В. Філософія сучасної полікультурної, мультилінгвальної освіти /В.В. Асаєва // [Електронний ресурс] : Режим доступу <http://www.info-library.com.ua/books-text-11612.html>
2. Banks J. A. Handbook of Research on Multicultural Education / James A. Banks, Cherry A. McGee Banks // New York.; MacMillan Publishing, 1995 – 1125 pp.
3. Dervin F. Towards post-intercultural teacher education: analyzing “extreme” intercultural dialogue to reconstruct interculturality / Fred Dervin // Eurpen Journal of Teacher education . – 2015. – Issue 1. – Vol. 38. – PP. 71-86.
4. Fodly E.G. The Color Bind: Talking (and Not Talking) About Race at Work / Erica Gabrielle Fodly, Tamara R. Buckeley // New York: Russel Sage Foundation, 2014 – 200 p.
5. Education and Training 2010 programme Cluster 'Teachers and Trainers'
http://www.ateel.org/uploads/EUpolicies/pla_teaching_in_culturally_divers_settings.pdf
6. Енциклопедія освіти / Акад пед. наук України, головний ред В Г Кремень — К.: Юрінком Інтер, 2008. — 1040 с.
7. Esses V. M. Explaining the Breakdown of Ethnic Relations / Victoria M. Esses, Richard A. Vernon. NY : Ruthlidge Publishes, 2008 – 296 p.
8. Neville H. A. Construction and Initial Validation of the Color-Blind Racial Attitudes Scale (CoBRAS) / Helen A. Neville, Roderick L. Lilly, Georgia Duran, Richard M. Lee, LaVonne Browne // Journal of Counseling Psychology 2000. – Vol. 47. – No 1. – PP. 59-70.
9. Luchtenberg S. Multicultural Education: Challenges and Responses / Sigrid Luchtenberg // JSSE. – 2005. – Vol. 4. – No 1. – PP. 31-55
10. Колодій А. Американська доктрина мультикультуралізму і етнонаціональний розвиток України / А. Колодій // Агора. Випуск 6: Україна і США: взаємодія у галузі політики, економіки, культури і науки. – 2008. – С. 5-14. – [Електронний ресурс] : Режим доступу : <http://political-studies.com/?p=578>.
11. Котенко О. В. Розвиток полікультурної компетентності вчителів світової літератури в системі післядипломної освіти : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: [спец.]: 13.00.04 "Теорія і методика професійної освіти" / Котенко Ольга Володимирівна; ДВНЗ "Ун-т менеджменту освіти" НАПН України. – К., 2011. – 20 с.
12. Кирабаев Н. С. Культурная идентичность, плюрализм и глобализация в современном философском дискурсе // Культурная идентичность и глобализация. Доклады и выступления. 5-ый международный философский симпозиум „Диалог цивилизаций: Восток - Запад”. – М.: Изд-во РУДН, 2002.
13. Key concepts in communication and cultural studies
<https://ymerleksi.wikispaces.com/file/view/Key+Concepts+in+Communication+and+Cultural+Studies.pdf>
14. Luchtenberg S. Multicultural Education: Challenges and Responses / Sigrid Luchtenberg // JSSE. – 2005. – Vol. 4. – No 1. – PP. 31-55
15. Мичковська Р. В. Поняття „полікультура” та „полікультурне виховання” у сучасних наукових дослідженнях / Р. В. Мичковська, Ю. І. Бец // Проблеми сучасної педагогічної освіти. Педагогіка і психологія. – 2013. – Вип. 39 (3). – с. 255-258 [Електронний ресурс] : Режим доступу: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/pspo_2013_39\(3\)_42](http://nbuv.gov.ua/UJRN/pspo_2013_39(3)_42)

16. Construction and Initial Validation of the Color-Blind Racial Attitudes Scale (CoBRAS) / Helen A. Neville, Roderick L. Lilly, Georgia Duran, Richard M. Lee, LaVonne Browne // *Journal of Counseling Psychology* 2000. – Vol. 47. – No 1. – PP. 59-70.
17. Ognisanti Mirca Report on European intercultural education practice
http://www.interculturemap.org/upload/att/200702281036430.report_edu_mirca_sito.pdf
18. Освітні реформи: місія, дійсність, рефлексія : монографія / за ред. Василя Кременя, Тадеуша Левовицького, Віктора Огнев'юка, Світлани Сисоєвої. – К. : ТОВ “Видавниче підприємство “ЕДЕЛЬВЕЙС”, 2013. – 460 с.
19. Павлова Е. Б. Идеи мультикультурализма в формировании идеологии глобализирующегося общества. Теоретические аспекты / Е. Б. Павлова // *Исследования международных отношений*. СПб.: Изд-во СПбГУ, 2004. – С. 74–84.
20. Prashad V. Sanitation technology in colonial Dehli / V. Prashad // *Modern Asian Studies* / 2001. – Vol. 35 (1) – pp.113-155
21. Rosenthal L. The relation between polyculturalism and intergroup attitudes among racially and ethnically diverse adults / Lisa Rosenthal, Sheri R. Levy // *Cultural Diversity and Ethnic Minority Psychology*. 2012. – Vol 18(1). – PP. 1-16.
22. Rosenthal L. The Colorblind, Multicultural, and Polycultural Ideological Approaches to Improving Intergroup Attitudes and Relations / Lisa Rosenthal, Sheri R. Levy // *Social Issues and Policy Review*. – 2010. – Vol. 4. – No. 1. – PP. 215-246
23. Richeson J. A. The impact of multiculturalism versus color-blindness on racial bias / Jennifer A. Richeson and Richard J. Nussbaum // *Journal of Experimental Social Psychology* 2004. –Vol. 40 – PP. 417-423
24. Рудь М. Формування громадянських якостей старшокласників у навчально-виховному процесі загальноосвітньої школи в умовах полікультурного регіону: дис. канд. пед. наук : 13.00.05 «Соціальна педагогіка» / Марія Валентинівна Рудь – Л., 2002. – с. 8.
23. Sierens S. Steunpunt Intercultureel Onderwijs/ Sven Sierens // *Universiteit Gent*, 2000 – 50 p.
24. Sleeter, C.E., Ed. Empowerment through Multicultural Education. New York: SUNY Press, 1991.
25. Stephan C.W., Stephan W.G. Improving intergroup relations CA : Thousand Oaks, Sage LTD., 2001
26. Swartz E. Multicultural Education: Disrupting Patters of Supremacy in School Curricula, Practices and Pedagogy/ Ellen Swartz // *The Journal of Negro Education* 1993. –Vol. 62. – No. 4. (Autumn, 1993). –PP. 493-506
27. Takaki, Ronald I. A Different Mirror: A History of Multicultural America. Boston: Little, Brown and Company, 1993.
28. Тишков В. А. Теория и практика мультикультурализма / В. А. Тишков // *Мультикультурализм и трансформация постсоветских обществ* / Под ред. В. С. Малахова, В. А. Тишкова. – М. : Ин-т этнологии и антропологии РАН, 2002. – С. 335
29. Zirkel S. The Influence of Multicultural Educational Practices on Student Outcomes and Intergroup Relations / S.Zirkel // *Teachers College Record*, 2008. – Vol. 110. – Number 6 (June 2008). –PP. 1147– 1181

Рецензент

В.І. Тернопільська – д. пед. н., проф.

Стаття надійшла до редакції 19.02.2016

ПОНЯТИЯ «ПОЛИКУЛЬТУРНОСТЬ» И «МУЛЬТИКУЛЬТУРНОСТЬ» В НАУЧНОМ ДИСКУРСЕ

Ковалинская Инна Владимировна

кандидат педагогических наук

Киевский университет имени Бориса Гринченко, г. Киев

i.kovalynska@kubg.edu.ua

Аннотация: Статья посвящена истории возникновения терминов «поликультурный» и «мультикультурный», а также обзору взглядов современных ученых по вопросам поликультурного образования в зарубежных странах на проблему использования данных терминов с целью выявления семантического поля, установления сферы использования каждого из них и определения возможности использования указанных терминов взаимозаменяемо в определенных контекстах, и в каких именно. В статье рассматриваются взгляды американских, европейских и российских ученых на данную проблему, установлена принципиальная разница между терминами «мультикультурный» и «поликультурный» и определяется разница во взглядах американских и европейских ученых на понятие «мультикультурный». Выявлена возможность употребления данных терминов украинском научном дискурсе. Автором выявлены схожесть и различия в значении этих терминов в американском и европейском научном дискурсе. Предложено употребление одного термина в украинском научном дискурсе.

Ключевые слова: поликультурный; мультикультурный; межкультурный; межрасовый; межэтнический.

THE NOTION «POLY CULTURAL» AND «MULTICULTURAL» IN SCIENTIFIC DISCOURSE

Inna V. Kovalynska

candidate of pedagogical sciences

associate professor

Borys Grinchenko University, Kyiv

i.kovalynska@kubg.edu.ua

Abstract. The article deals with the history of the terms «polycultural» and «multicultural». It also gives a review of the views of modern scientists as for policultural education in foreign countries is concerned, namely the issue of the mentioned above terms usage with the aim of revealing the semantic field of each of the terms and drawing the sphere of each of the terms' usage, possible overlapping or ex-changing the terms in certain contexts. The article provides review of both American, European, and Russian scholars on the problem and states the difference between the terms «polycultural» and «multicultural». The author points out the possibility of the terms usage in Ukrainian scientific discourse and she also states differences and similarities of the terms usage in American and European scientific discourse. The author proposes the usage of only one term in Ukrainian scientific discourse.

Keywords: polycultural; multicultural; intercultural; multiracial; multiethnic.

REFERENCES (TRANSLATED AND TRANSLITERATED)

1. Asayeva V.V. Philosophy of modern polycultural multilingual education [E-resource] : Access mode <http://www.info-library.com.ua/books-text-11612.html>
2. Education Eyclopedia / Adademy of Pedagogical Sciences of Ukraine. V. G. Kremin' (Ed.). – K.: Yurinkom Inter, 2008. – 1040 pp.
3. Kolodiy A. American doctrine of multiculturalism and ehtnonational development of Ukraine/ A. Kolodiy // Agora. Vol. 6: Ukiraine and USA: co-operation in the sphere of politics, economy, culture and science. – 2008. – PP. 5-14 [E-resource] : access mode <http://political-studies.com/?p=578>.
4. Kotenko O.V. Development of polycultural competence of world literature teachers in the system of post-graduate education : thesis for the degree of Candidate of Pedagogical Sciences : [specialization]: 13.00.04 “Theory and methods of professional education” / Kotenko Olga Volodymyrivna; State Higher Educaional Establishment “Institute of Education Management” of the National Academy of Sciences of Ukraine. – K., 2011. – 20 p.
5. Kyrabayev N. S. Cultural identity, pluralism and glabalization in moden phylisophical discourse // Cultural identity and globalization. Reports and speeches. 5-th international philosophical symposium “Dialogue of civilizazions: East – West”. M.: RIFP Publishers, 2002.
6. Mychkovska R.V. The concept of “polyculture” and “polycultural up-bringing” in modern scientific research / R.V. Mychkovska, Yu.I. Bets // Issues of modern Pedagogical education. Pedagogy and Psychology. – 2013. – Vol. 39 (3). – PP. 255-258 [e-sourse] : access mode: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/pspo_2013_39\(3\)_42](http://nbuv.gov.ua/UJRN/pspo_2013_39(3)_42)
7. Educational reforms: mission, reality, reflection : motograph / V. Kremin', T. Levovytsky, V. Ohnev'yuk, S. Sysoyeva (Eds.). – K.: TOV “Publishing house “EDELVEIS”, 2013. – 460p.
8. Pavlova E. B. Ideas of multiculturalism in forming the idealogy of a globalized world. Theoretical aspects/ E.B. Pavlova // Research of international relations. StPb.: Saint Petestsburg University Publishers, 2004. –PP. 74-84
9. Rud' M. Formation of social qualities of school graduates in terms of the process of teaching and up-brining at a comprehensive secondary school in a polycultural region : thesis of the Candidate of pedagogical Sciences : 13.00,05 “Social Pedagogy” / Maria Valentynivna Rud'. – L., 2002. –P. 8.
10. Тишков В. А. Теория и практика мультикультурализма / В. А. Тишков // Мультикультурализм и трансформация постсоветских обществ / Под ред. В. С. Малахова, В. А. Тишкова. – М. : Ин-т этнологии и антропологии РАН, 2002. – С. 335.